1934 · 1939
PIONERES
DEL MUNICIPALISME FEMINISTA

Les eleccions municipals celebrades a Catalunya el 14 de gener de 1934 —les primeres d'aquest àmbit en què les dones poden votar— representen l'entrada, per primer cop en democràcia, d'electes femenines a les institucions locals.

Quatre dones tenen el privilegi de ser les **pioneres del municipalisme feminista** a casa nostra, formant part de quatre llistes electorals que guanyen per majoria absoluta als seus respectius municipis: la treballadora del tèxtil **Justa Goicoechea,** elegida a l'Hospitalet de Llobregat per la coalició d'esquerres liderada per ERC amb el PNRE; la botiguera **Consol Nogueras,** escollida a Mataró, en la llista del Front Únic d'Esquerres, liderat per ERC; la mestra de guarderia **Fidela Renom,** escollida regidora a Sabadell, en la llista formada pel PRDF, ERC i USC; i la mestra **Nativitat Yarza,** que encapçala la candidatura liderada per ERC a Bellprat, i es converteix en la **primera alcaldessa** escollida democràticament per sufragi universal als Països Catalans.

Arran dels Fets d'Octubre de 1934 totes elles són destituïdes del seu càrrec, que no recuperaran fins el triomf del Front d'Esquerres a les eleccions del febrer de 1936.

Al llarg de la Guerra Civil, **una trentena d'altres dones** de diverses organitzacions polítiques i sindicals (CNT, ERC, POUM, PSUC i UR) completaran la nòmina de pioneres del municipalisme feminista republicà, una experiència malauradament efímera.

La Dictadura franquista acaba amb la democràcia i **els drets i llibertats de les dones** que tant havien costat d'aconseguir i porta pràcticament a totes elles **a l'exili o a la presó.**

FUNDACIÓ JOSEP IRLA

DIRECCIÓ JOSEP VALL

RECERCA HISTÒRICA ARNAU ALBERT
FRANCESC BALLESTER
MARGARIDA COLOMER
ANTONI DALMAU
TONA MAJÓ
GENÍS RIBÉ
ISIDRE SURROCA
JOSEP VALL
PAU VINYES

DISSENY GRÀFIC CARME PUJOL

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA SOFIA LOZANO

1 1934 ▪ 1939
PIONERES
DEL MUNICIPALISME FEMINISTA

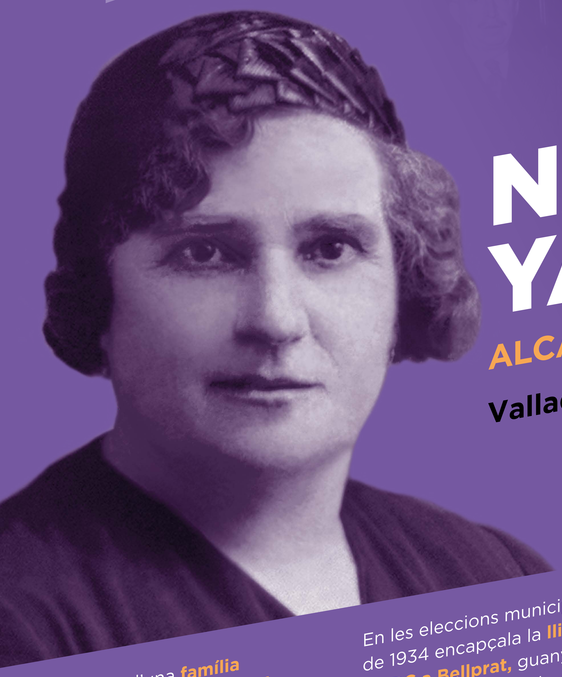

NATIVITAT YARZA

ALCALDESSA DE BELLPRAT

Valladolid, 1872 ▪ Tolosa de Llenguadoc, 1960

Filla d'una **família d'arrels aragoneses i mallorquines,** es cria des dels quatre anys a Barcelona. Estudia magisteri a l'Escuela Normal de Maestras d'Osca i a partir de 1906 comença a exercir en diversos pobles d'Aragó i Catalunya fins que el 1929 és nomenada **mestra en propietat de l'escola de Bellprat.**

El 1931, amb l'adveniment de la República, **s'adhereix al Partit Republicà Radical Socialista,** de Marcel·lí Domingo i funda l'Asociación Femenina Republicana Victoria Kent.

En les eleccions municipals de 1934 encapçala la **llista d'ERC a Bellprat,** guanya els comicis i esdevé la **primera alcaldessa** electa de la història dels Països Catalans.

L'agost és **destinada a la Pobla de Claramunt** per a dirigir-ne l'escola. Arran dels Fets d'Octubre és destituïda, com la gran majoria d'alcaldes i regidors d'esquerres del país, posant fi a la seva etapa d'alcaldessa.

L'agost de 1936, amb l'esclat de la Guerra Civil, s'allista com a **miliciana voluntària a la Columna Del Barrio,** organitzada per la UGT, alhora que s'afilia al PSUC.

Dos mesos després, les milicianes són retornades del front i és destinada com a directora del Grup Escolar Lina Òdena de Barcelona, al servei del **Consell de l'Escola Nova Unificada.**

Amb la derrota, **s'exilia** a França, instal·lant-se **a Tolosa de Llenguadoc,** on es guanyarà la vida com a planxadora tot rebent l'ajut econòmic de l'Spanish Refugee Aid, una organització solidària nord-americana.

Tot i la precarietat, es nega a tornar a l'Espanya franquista i després de més de vint anys d'exili, **mor en el més absolut dels oblits.**

1934
Nativitat Yarza, en la foto d'estudi oficial com a alcaldessa, amb la vara de comandament.
J.RAMOS (SUCCESSOR DE SANTONJA) / COL·LECCIÓ PARTICULAR DE MAGÍ GALINDO I ÀNGUERA

Barcelona, 12 de febrer de 1934
Joan Tauler, Josep Tomàs i Piera, Nativitat Yarza, Lluís Companys i Francesc Riera, en la recepció oferta pel president de la Generalitat a la primera alcaldessa de Catalunya.
CARLOS PÉREZ DE ROZAS / ARXIU FOTOGRÀFIC DE BARCELONA

Front d'Aragó, prop de Tardienta, agost-octubre de 1936
Nativitat Yarza, miliciana de la Columna Del Barrio.
ARXIU COMARCAL DE L'ANOIA (DONACIÓ DE TERESA MARCUAL I PADRÓ)

JUSTA GOICOECHEA

REGIDORA DE L'HOSPITALET

Mallén, 1896 ▪ L'Hospitalet, 1973

Nascuda a l'Aragó, en una família republicana amb la qual, el 1908 **amb onze anys, arribà a Catalunya.** Casada amb Jaume Puerto el 1918, la parella amb la seva filla Mercè, s'estableixen a l'Hospitalet a partir de 1927.

Treballadora del tèxtil, arran de la proclamació de la República, el 1931, **s'adhereix a Esquerra Republicana de Catalunya** i esdevé una de les impulsores de la Secció Femenina al Centre d'Unió d'Esquerra Republicana, del districte 3r, al barri de Santa Eulàlia.

A les eleccions municipals del 1934 és l'única dona que forma part de la candidatura d'ERC que guanya les eleccions, esdevenint la **primera regidora de la història de la ciutat.**

Arran dels Fets d'Octubre, l'Ajuntament es dissolt per ordre militar, com la resta d'ajuntaments governats per les esquerres. No serà fins la victòria del Front d'Esquerres a les eleccions legislatives del febrer de 1936 que reprendrà la tasca de regidora, assumint la **cartera de Cultura.**

L'esclat de la **Guerra Civil** porta una reorganització dels ajuntaments catalans i deixa la responsabilitat de regidora.

Amb la **derrota republicana** no marxa a l'exili convençuda que el seu capteniment ha estat impolut. Però el franquisme la deté, jutja i condemna a **dotze anys de presó,** complint-ne més de tres abans d'assolir la llibertat condicional, el 1942, havent-se de presentar mensualment a la Junta Local de Libertad Vigilada.

Viurà la resta de la seva vida, com tot el país, en una **Catalunya gris sota el franquisme,** morint malauradament abans de veure la fi del dictador.

L'Hospitalet, 8 d'abril de 1934
XIX Festa d'Homenatge a la Vellesa, celebrada al Cinema Oliveres on actuà la Societat Coral El Pensament. A la presidència hi apareixen, entre d'altres: el doctor Jaume Isern, del Patronat Local d'Habitatge; Enric Torrebadella, de la Caixa de Pensions; l'alcalde Ramon Frontera; el diputat al Congrés Josep Tomàs i Piera; el diputat al Parlament Pere Blasi; i els regidors Carles Martí i Feced i Justa Goicoechea.
CARLOS PÉREZ DE ROZAS / ARXIU FOTOGRÀFIC DE BARCELONA

Barcelona, 19 d'agost de 1934
Visita de la Secció Feminal del Centre d'Unió d'Esquerra Republicana de Catalunya del districte 3r de l'Hospitalet als tallers del diari republicà *El Diluvio*. A la part dreta de la imatge hi apareix Justa Goicoechea i la seva filla Mercè.
BRANGULÍ / ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

Barcelona, 2 d'octubre de 1941
Justa Goicoechea —la cinquena per l'esquerra, dempeus— al pati de la Presó de les Corts amb altres recluses. Aquest centre penitenciari —on hi havia tancades unes 2.000 dones amb més de quaranta criatures— estava administrat per l'ordre religiós de les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paul.
FAMILIA ARTIGAS VALL

CONSOL NOGUERAS

REGIDORA DE MATARÓ

Argentona, 1882 ▪ Corenc, 1951

Filla d'una **família argentonina de carnissers,** el 1907 es casa amb Joan Carbonell, amb qui tindran tres fills: Salvador, Josep i Santiago. El 1914 el matrimoni **s'instal·la a Mataró.**

Dona activa i de fermes conviccions aviat s'implica en activitats culturals de la societat mataronina alhora que **obre una carnisseria,** seguint la tradició familiar.

Amb la proclamació de la República s'implica en política i el febrer de 1933 impulsa la creació de **la Secció Femenina del Centre Republicà Federal** que presideix.

La seva empenta i energia, així com el reconeixement dels seus companys, l'impulsen a incorporar-se a la candidatura d'ERC a les eleccions municipals del gener de 1934, esdevenint la **primera regidora de la història de la ciutat.**

Els Fets d'Octubre i la destitució dels regidors d'esquerres suposen un parèntesi, que es tanca amb la seva restitució arran de la victòria del Front d'Esquerres a les eleccions del febrer de 1936.

Amb l'esclat de la Guerra Civil i fins el seu final, desenvolupa una intensa i **meritòria tasca al capdavant de l'assistència social municipal:** hospitals, dispensaris mèdics, assistència domiciliària i farmacèutica, acollida i manutenció dels refugiats de guerra...

Amb la derrota republicana **emprèn el camí de l'exili** amb el seu fill petit, Santiago. En creuar la frontera, homes i dones són separats. Després d'uns dies al camp de concentració d'Arles del Tec, finalment és enviada a **Saint-Uze,** on mesos després el seu fill s'hi retrobarà.

Viu la resta de la seva vida a França, treballant primer com a modista, després obrint una botiga de comestibles i **enyorant un retorn a Catalunya** que per desgràcia mai es produïrà.

Mataró, 18 de març de 1933
Visita del president Francesc Macià al Centre Republicà Federal, guarnit amb el seu propi retrat, el dels màrtirs republicans Àngel Garcia Hernández i Fermín Galán, i el de Francesc Pi i Margall. D'esquerra a dreta hi apareixen, entre d'altres: Joan Alavedra, Salvador Cruxent, Francesc Macià, Joaquim Bilbeny i Consol Nogueras.
JOSEP MARIA SAGARRA / ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

Mataró, 19 de maig de 1934
Inauguració de la 3a Fira Comercial. D'esquerra a dreta: el diputat al Parlament Joaquim Bilbeny, el coronel Federico Rodríguez Belza, Consol Nogueras, el conseller d'Agricultura i Economia de la Generalitat Joan Comorera, l'alcalde de Mataró Salvador Cruxent, x i el diputat al Congrés Jaume Comas.
SALVADOR CARRERAS / ARXIU COMARCAL DEL MARESME

Mataró, 7 de juny de 1936
Acte de cloenda de la 4a Fira Comercial de la ciutat, al Saló de Sessions. D'esquerra a dreta: Albert Puig?, Martí Esteve, Joan Casanovas, Lluís Companys, Salvador Cruxent, Purificació Costa, Consol Nogueras, Martí Barrera, Carles Pi i Sunyer, Jaume Comas, Josep Escofet i Martí Rouret.
SANTIAGO CARRERAS / ARXIU COMARCAL DEL MARESME

4 1934 ▪ 1939 PIONERES DEL MUNICIPALISME FEMINISTA

FIDELA RENOM

REGIDORA DE SABADELL

Sabadell, 1891 ▪ Barcelona, 1987

Filla d'una **família de treballadors tèxtils,** el 1912 es casa amb Joan Romeu, amb qui tindran tres fills: Joan, Mateu i Enric.

Inquieta i dinàmica, s'implica en el Centre d'Estudis Psicològics (espiritista) i el **Círcol Republicà Federal,** el qual esdevé un espai de socialització i llibertat que impulsa la modernitat lliurepensadora acollint entitats com **El Brot Vallesenc,** un grup excursionista, àcrata i naturista; l'Associació Mundial Anacional, divulgadora de l'esperanto; i el Centre de Cultura Popular, difusor del teatre sociològic.

El 1932 funda i presideix la **Lliga Laica Femenina,** pal de paller de l'acció d'assistència social republicana a Sabadell.

La seva feina en aquests àmbits i també com a impulsora i mestra de guarderia la porten a incorporar-se a la candidatura de la Coalició d'Esquerres —formada pel PRDF, ERC i USC— a les eleccions municipals de gener de 1934, esdevenint la **primera regidora de la història de Sabadell.**

Després del Bienni Negre, el 1936 reprèn la **tasca d'assistència social municipal:** promoció de guarderies, colònies escolars, Consultori de Puericultura i Maternologia, cos d'infermeres...

Amb l'esclat de la Guerra Civil, el setembre de 1936 deixa de ser regidora, però continua implicada socialment presidint la **Secció Femenina del Socors Roig Internacional** a Sabadell i impulsant 26 guarderies amb la Lliga Laica Femenina.

La derrota republicana la porta a **l'exili fins el 1949** quan retorna a Sabadell i s'incorpora a una **nova lluita social: la defensa de les persones grans.**

Activa fins al final, el 1976 ingressa a una residència de les Llars Mundet que presideix i des de la qual impulsa la revista ***Mundet Paradís,*** un canal de debat sobre l'assistència social de la gent gran.

Sobreviu al franquisme i té l'honor de rebre en vida alguns **reconeixements a la seva tasca i figura.**

Sabadell, circa 1930
Guarderia laica del carrer de Maria de Bell-lloc, 2. A la dreta, amb una nena en braços, Fidela Renom.
ANDREU CASTELLS - ARXIU AGUSTÍ SERRA

Sabadell, 5 d'agost de 1934
Visita del conseller de Sanitat i Assistència Social de la Generalitat, per a inaugurar una exposició de puericultura al Consultori de Puericultura i Maternologia. D'esquerra a dreta: la regidora Fidela Renom, el conseller Josep Dencàs, l'alcalde Magí Marcé, el regidor Salvador Sarrà i el secretari del conseller, Josep Torres i Picart.
MERLETTI / ARCHIVO GENERAL DE LA ADMINISTRACIÓN

Sabadell, 19 d'abril de 1979
Fidela Renom entre les regidores Pilar Molins (PSC) i Assumpta Sànchez (PSUC), en l'acte de constitució del nou Ajuntament democràtic.
PERE FARRÁN / ARXIU HISTÒRIC DE SABADELL

5 PIONERES DEL MUNICIPALISME FEMINISTA

1934 · 1939

JOANA MATIA

ALCALDESSA D'ALPENS

Barcelona, 1908
Barcelona, 1991

Mestra d'escola. El juliol de 1936, a l'inici de la Guerra Civil, i només durant quatre mesos, assumeix l'alcaldia en representació del PSUC.

Amb la derrota republicana, el seu marit s'exilia a França i ella **roman al país** amb les seves dues filles.

És detinguda, jutjada i condemnada a **vint anys de presó,** commutada posteriorment per una pena de **sis anys.**

ANTÒNIA ADROHER

REGIDORA DE GIRONA

Girona, 1913
Banyuls de la Marenda, 2007

Mestra d'escola. Republicana compromesa, milita sindicalment a FETE-UGT i políticament al BOC. Participa en la fundació del POUM.

Amb l'esclat de la Guerra Civil esdevé regidora en representació del POUM, fent-se càrrec de l'àrea de **Cultura** i desenvolupant el programa educatiu del **Consell de l'Escola Nova Unificada.**

Amb la derrota republicana **s'exilia a França,** on hi viu fins a la fi del franquisme amb el seu company Carmel Rosa, amb qui funda el **Casal Català de París.**

El 1976 s'afilien al PSC i **retornen a Catalunya.** El 2006 rep la **Creu de Sant Jordi.**

CATERINA CASAS

REGIDORA DE MOLINS DE REI

Molins de Rei, 1888
Molins de Rei, 1974

De família republicana, treballa **d'agent comercial** amb el seu germà pagès, recollint a altres pagesos fruites i verdures i portant-les a vendre al Mercat del Born de Barcelona.

Militant d'ERC i la UGT, a l'inici de la Guerra Civil, el 1936, és designada regidora, primer **d'Assistència Social** i després de **Cultura,** presidint també el Consell Local de Primer Ensenyament, des d'on impulsa millores en totes les vessants del món educatiu.

Amb la derrota republicana opta per romandre al país. És detinguda, jutjada i condemnada a **dotze anys de presó,** dels quals en compleix dos, i tres més de **desterrament a València.**

ÀNGELA CLOS

REGIDORA DE PALAFRUGELL

Cantallops, 1897
Caracas, 1988

Veïna d'Agullana des del 1904, on es casa amb Ramon Gou i es traslladen a viure a Palafrugell el 1924.

Treballadora de la indústria suro-tapera i compromesa políticament, amb l'esclat de la Guerra Civil és designada regidora en representació de la CNT desenvolupant tasques de **Sanitat, Assistència Social i Cultura.**

Vídua de guerra, amb la derrota republicana **s'exilia** amb dos fills, primer a **França,** i posteriorment a **Veneçuela** on viurà la resta de la vida.

6 1934 · 1939 PIONERES DEL MUNICIPALISME FEMINISTA

FRANCESCA CUCURULL

REGIDORA DE TÀRREGA

Tàrrega, 1916
Sabadell, 1992

Es casa amb Ramon Capdevila, amb qui té un fill, Domingo.

Amb l'esclat de la Guerra Civil el marit se'n va a lluitar al front. Coneix a Pere Canals, militant del PSUC de qui s'enamora, separant-se del seu marit. Del maig de 1938 al final de la guerra, esdevé **regidora** en representació del PSUC.

Amb la derrota republicana **s'exilia,** primer a França, establint-se finalment a Argentina, on treballa de **modista i de cantant.** El 1942 Pere Canals retorna a Catalunya enviat per Joan Comorera per a assumir la direcció del PSUC a l'interior, però el 1945, enfrontat amb el líder del partit, **és assassinat per ordre d'aquest.**

El 1989 **torna a Catalunya** a instàncies del seu primer marit amb qui viurà fins a la mort.

MAGDALENA LLONCH

REGIDORA DE CERDANYOLA DEL VALLÈS

Sabadell, 1875
Cerdanyola del Vallès, 1948

Filla d'una família de petits industrials tèxtils. Es casa amb l'enginyer Ramon Casulleras instal·lant-se a Barcelona, on **munta un taller de modista.**

A causa de problemes d'asma, es traslladen a viure primer a Ripollet i després a Cerdanyola, on s'implica en **l'Ateneu Popular** organitzant un curs de modistes per a noies obreres.

A les eleccions municipals de 1934 forma part de la llista de coalició del **Centre Republicà Federal (ERC) i la Unió de Rabassaires,** esdevenint **regidora** a conseqüència de l'esclat de la Guerra Civil fins l'octubre de 1936.

Amb la derrota republicana roman al país. És detinguda, jutjada i condemnada a **dotze anys de presó,** complint-ne només vuit mesos.

ESPERANÇA MARTÍ

REGIDORA D'ESPLUGUES DE LLOBREGAT

Sant Joan Despí, 1884
Rio de Janeiro, 1972

A les eleccions municipals de 1934 forma part de la llista de **l'Ateneu Català Republicà Federal (ERC),** esdevenint **regidora** a conseqüència de la victòria del Front d'Esquerres del febrer de 1936 fins a la reorganització municipal d'octubre del mateix any, fruit de la Guerra Civil.

A l'Ajuntament forma part de la Comissió de Governació (i Cultura) i esdevé presidenta de la **Junta Local de Protecció de Menors i Repressió de la Mendicitat.**

Ja vídua, el 1961, marxà a viure al **Brasil** amb la seva filla, gendre i neta.

FRANCESCA MONNÉ

REGIDORA D'ESPARREGUERA

Esparreguera, 1906
Blagnac, 2003

Filla i néta de músics, n'hereta la vocació. Amb una **ampla formació musical,** toca el saxofon i el piano, dirigeix corals... i esdevé també actriu de teatre amateur.

Es casa amb **Miquel Galceran,** dirigent republicà que esdevindrà alcalde d'ERC i amb qui tenen una filla: Antònia.

Durant la Guerra Civil és designada **regidora de Cultura,** en representació d'ERC, de maig a octubre de 1938.

Amb la derrota republicana **tota la família s'exilia** a França. S'instal·len a Tolosa de Llenguadoc, des d'on Miquel Galceran esdevé un dels dirigents d'ERC a l'exili i ella, música de prestigi, impulsa multitud d'iniciatives culturals com **l'Orfeó del Casal Català.**

Sobreviuen al franquisme i **tornen de visita al poble,** però viuen fins a la mort a la seva llar occitana.

7 1934 · 1939 PIONERES DEL MUNICIPALISME FEMINISTA

TERESA PALAU

REGIDORA DE REUS

Tarragona, 1910
Moscou, 1998

Filla d'una família de **fort compromís revolucionari,** el 1933 és candidata del Partit Comunista de Catalunya per Tarragona a les eleccions legislatives.

Amb l'esclat de la Guerra Civil funda el PSUC a Reus, conjuntament amb el seu company Josep Banqué i el 1937 és designada **regidora,** desenvolupant tasques a **Proveïments i Mercats, Cultura i Sanitat i Assistència Social.** Esdevé membre de la Comissió Executiva de la **Unió de Dones de Catalunya.**

El 1938 s'instal·la a Barcelona, on esdevé secretària femenina del PSUC de la ciutat.

Amb la derrota republicana **s'exilia a l'URSS** amb el company i els pares, on continua la militància comunista al PCUS.

DOLORS PIERA

REGIDORA DE BARCELONA

Puigverd d'Agramunt, 1910
Santiago de Xile, 2002

Mestra d'escola, afiliada a FETE-UGT. Exerceix a diverses poblacions fins que el 1934 és destinada a Vilafranca del Penedès.

El 1936, amb l'esclat de la Guerra Civil, **ingressa al PSUC** formant part del Comitè Central. Es trasllada a Barcelona, on coneix al diputat al Congrés Pere Aznar, el seu company a partir d'aleshores.

El 1937 és elegida secretària general de la **Unió de Dones de Catalunya** i és designada **regidora** en representació del PSUC, desenvolupant tasques de **Cultura.**

Amb la derrota republicana **s'exilien** a França i finalment a **Xile,** on torna a treballar de mestra i manté la militància feminista i el compromís catalanista en el **Centre Català.**

AURÈLIA PIJOAN

REGIDORA DE LLEIDA

Castellserà, 1910
Ciutat de Mèxic, 1998

Filla d'una família republicana, estudia Medicina a Barcelona i a València, i el 1933 es llicencia com a **metgessa.**

El 1936, amb l'esclat de la Guerra Civil, **ingressa al PSUC** i treballa a l'Hospital Intercomarcal de Lleida.

El 1937 és elegida secretària general de la **Unió de Dones de Catalunya a Lleida** i és designada **regidora** en representació del PSUC.

Amb la derrota republicana **s'exilia** amb el seu marit, el dirigent del PSUC Luis Pérez García-Lago, a França i finalment a **Mèxic,** deixant d'exercir de metgessa i mantenint una destacada militància al PSUC, a la Unión de Mujeres Españolas i al **Patronat d'Ajut als Patriotes Catalans.**

TERESA PONS

REGIDORA DE SALT

Salt, 1911
Montalban, 1988

Treballadora tèxtil. Influenciada pels seus germans, freqüenta el **Centre Obrer de Cultura Floreal** formant part de la seva companyia de teatre.

Amb l'adveniment de la República s'afilia a les **Joventuts Llibertàries.**

El 1936, amb l'esclat de la Guerra Civil, és designada **regidora** en representació de la CNT fins a finals d'any.

Amb la derrota republicana **s'exilia** a França amb el seu company Salvador Piñol, líder sindical de la CNT i els dos fills d'ell.

Vídua des del 1947, a la fi del franquisme **torna a Catalunya** en diverses ocasions **per a visitar familiars i amics.**

8 PIONERES DEL MUNICIPALISME FEMINISTA

1934 · 1939

MARIA DOMÈNECH

REGIDORA DE BANYOLES

Girona, 1912
Banyoles, 1997

Durant la Guerra Civil esdevé **secretària de la secció femenina de les JSUC** participant també a les organitzacions locals de la **Unió de Dones de Catalunya** i del **Socors Roig Internacional.**

El 1937 és designada **regidora** en representació del PSUC.

Amb la derrota **s'exilia a França** però, el mateix 1939 el partit li encomana tasques d'enllaç amb l'interior de cara a la reorganització del PSUC. Descoberta, és **detinguda i torturada. Condemnada a 30 anys de presó,** en complirà 12 a la presó de dones de les Corts, a Barcelona, sortint en llibertat condicional el 1951.

Des d'aleshores treballa a Barcelona en una feina de **rehabilitació de dones** fins a la jubilació, quan torna a Banyoles.

MELITTA FRANZ

REGIDORA DE LLAGOSTERA

Pethau, 1905
Llagostera, 1983

Nascuda a Alemanya va arribar a Catalunya per a treballar **en una empresa de rellotges.** Casada amb Josep Calvet, artista, activista cultural i regidor d'ERC el 1931, amb qui van tenir un fill: Josep (1926).

El 1937 és designada **regidora** en representació del PSUC.

Amb la derrota **s'exilia amb la família, primer a França i després a Xile,** on romandran fins al 1954 quan tornen a Llagostera.

MONTSERRAT PLANAS

REGIDORA DE MANRESA

Sant Martí de Maldà, 1907
Manresa, 1987

Teixidora. Casada amb Enric Castellà amb qui tingué un fill: Eliseu.

Sindicalista de la UGT i militant del PSUC, durant la Guerra Civil forma part del Comitè d'empresa de la fàbrica col·lectivitzada Bertrand i Serra. També participa en les organitzacions locals de la **Unió de Dones de Catalunya** i del **Socors Roig Internacional.**

El 1938 és designada **regidora de la Propietat Urbana,** en representació del PSUC, amb el repte de procurar allotjament als refugiats de guerra.

Amb la derrota **s'exilia a França** fins que enviada pel partit a la **Unió Soviètica,** mentre el seu marit acaba morint a un camp nazi. Es casa de nou amb Pedro Martínez amb qui tindrà una filla. El 1957 torna a Manresa continuant militant al PSUC.

PALMIRA RUBIO

REGIDORA D'IGUALADA

Òdena, 1900
Mesa, 1992

Teixidora. Casada amb Joan Carreras amb qui tingueren dos fills: Màrius (1923) i Octavi (1925).

Militant de la CNT i activa a l'Ateneu Porvenir d'Igualada. El 1936, a l'inici de la Guerra Civil, fou nomenada **directora de l'Hospital Comarcal.**

El 1938 és designada **regidora** en representació de la CNT.

Amb la derrota tota la família **s'exilia a França** passant breument pel camp de refugiats de Ribesaltes. Posteriorment, s'instal·len de manera successiva a les poblacions occitanes d'Usès, Nimes i Mesa, on mor als 91 anys.